

Тема 1. Сутність, роль та методологічні основи менеджменту (2 год).

1.1. Менеджмент як специфічна сфера людської діяльності.

1.2. Система відносин в організації як предмет вивчення менеджменту.

1.3. Менеджмент як система наукових знань (СРС).

1.4. Менеджмент як мистецтво управління (СРС).

1.5. Соціально-економічна природа управлінської праці

- Управління не заміняє "менеджмент", тому що в останньому йдеться лише про одну із форм управління, а саме про управління соціально-економічними процесами за допомогою і в рамках підприємницької корпорації або акціонерної компанії.

- Значимість менеджменту була особливо чітко усвідомлена в 30-ті роки. Вже тоді стало очевидним, що ця діяльність перетворилася в професію, галузь знань - в самостійну дисципліну, а соціальний прошарок людей — в досить впливову суспільну силу.
- Менеджмент слід розглядати як сукупність раціональних методів і організаційних дій з управління капіталістичною фірмою або корпорацією.

В Римський період у м. Баальбеку (Ліван) був збудований храм Юпітера, який мав прямокутну форму – 89 на 49 метрів, його криша спиралась на 54 коринфські колони – сьогодні їх залишилось лише шість.

Виділяють такі основні підходи до визначення поняття "Менеджмент"

- наука,
- вид професійної діяльності,
- керівництво організацією,
- організація спільної праці людей,
- процес прийняття рішень,
- організація управління,
- мистецтво управління тощо

- **Отже , менеджмент — вид діяльності, спрямованої на досягнення певних передбачених цілей виробничо-господарською організацією (підприємством), яка функціонує в ринкових умовах, шляхом раціонального використання її матеріальних, трудових і фінансових ресурсів.**

Функціональна багатогранність менеджменту безпосередньо пов'язана з особливостями його економічних, соціально-психологічних, правових, організаційно-технічних аспектів.

- **Економічні аспекти** менеджменту реалізують в управлінні виробництвом, під час якого координується використання необхідних для ефективного досягнення цілей матеріальних і трудових ресурсів.
- **Соціально-психологічні аспекти** виявляються в діяльності певних осіб щодо спрямування зусиль усього персоналу організації на досягнення поставлених цілей та шляхом створення керівної структури, за допомогою якої реалізуються відносини між керівництвом і підлеглими.
- **Правові аспекти** відображають структуру державних, політичних та економічних інститутів, здійснювану ними політику, законодавство, яке регулює бізнес, трудові відносини, податкову політику тощо.
- **Організаційно-технічні аспекти** передбачають раціональну оцінку ситуації і систематичний відбір цілей та завдань, послідовне розроблення стратегії вирішення цих завдань, упорядкування необхідних ресурсів, раціональне проектування, організацію, керівництво і контроль за діями щодо реалізації цілей, мотивування й винагородження людей.

- **Об'єкт менеджменту як діяльності — виробничо-господарська організація та її навколишнє середовище.**

- **Предмет менеджменту як діяльності - система виробничих відносин у процесі створення товарів (послуг), призначених для потреб ринку.**

1.2. Система відносин в організації як предмет вивчення менеджменту

- **Суб'єкт управління** — елемент (група елементів) системи, який своїми свідомими чи неусвідомленими активними діями (поведінкою) чи бездіяльністю впливає на об'єкт управління.
- **Об'єкт управління** — елемент (група елементів) системи управління, який змінює свою поведінку під впливом суб'єкта.
- **Управління** в узагальненому розумінні трактують як процес впливу суб'єкта управління на об'єкт, який змінює режим існування системи, в якій вони діють.
- Середовищем існування кожної людини як індивіда є жива і нежива природа та людське суспільство. Відповідно до цих складових у навколишньому середовищі розрізняють такі сфери управління:
 - управління у неживій природі (технічних системах);
 - управління в організмах (біологічних системах);
 - управління в суспільстві (соціальних системах).

У зв'язку з високою складністю управління людьми виокремлюють типи управління: політичне, економічне та соціальне.

- **Політичне управління** здійснюється на рівні суспільства, виявляється у функціонуванні держави, її органів та атрибутів.
- **Економічне управління** є системою заходів, спрямованих на задоволення економічних потреб людей, суспільства завдяки створенню робочих місць, виготовленню й розподілу товарів і послуг.
- **Соціальне управління** полягає у реалізації заходів для узгодженої діяльності індивідів, трудових колективів, територіальних, соціальних, етнічних та інших спільнот.
-
- **Управління виробництвом** поєднує процеси економічного та соціального управління національною економікою, галузями, регіонами, виробничо-господарськими організаціями (підприємствами).
- Загалом представники різних концепцій розглядають управління у двох аспектах: як свідомий вплив людей на будь-який об'єкт і як специфічну діяльність у процесі виробництва.

- **Управління організаціями — здійснюваний індивідом або групою осіб процес з метою координування діяльності інших осіб, спрямований на досягнення результатів, недосяжних для жодної з цих осіб зокрема.**
- **Керівництво організаціями — процеси мотивування, регулювання і наставництва щодо методів і способів виконання робіт підлеглими.**
- **Суб'єкт управління в організації — особа або група осіб, які ставлять цілі перед об'єктом управління, деталізують їх у формі завдань, доводять до об'єкта управління і контролюють їх виконання.**
- **Об'єкт управління — сукупність соціальних, економічних і технічних ресурсів виробництва, тобто соціотехноекономічна виробнича система.**
- **Керуюча підсистема — це частина соціальної складової організації, яка впливає на інші складові. Керуюча підсистема виконує функції управління керованою.**
- **Керованою підсистемою є задіяні у виробництві та інших сферах діяльності ресурси організації — людські, матеріальні, фінансові, інформаційні тощо**

- **Мета менеджменту — забезпечення прибутковості чи дохідності діяльності організації на основі раціонального налагодження виробничого процесу і процесу управління, розвитку матеріально-технічної і технологічної бази, ефективного використання надрового потенціалу, власних та залучених коштів.**
- **Завдання менеджменту — конкретизований у просторі й часі зміст мети менеджменту для окремих структурних підрозділів виконавців відповідно до їх функціонального призначення.**

1.5. Соціально-економічна природа управлінської праці

- **Соціально-економічна природа управлінської праці має специфічні особливості**
- **1.** Результати праці управлінців не піддаються прямому вимірюванню визначенням обсягів виробленої продукції у вартісних чи натуральних показниках.
- **2.** Специфіка предмета, знарядь, продукту і результату управлінської праці.
- *Предметом праці в управлінні є люди та породжувана ними інформація.*
- *Знаряддями праці управлінців є організаційна і обчислювальна техніка, яку використовують для оброблення, зберігання та доведення інформації до виробничого персоналу.*
- *Продуктом праці у сфері управління є інформація у формі документів, рішень, розпоряджень тощо, необхідних для функціонування виробничо-господарської організації та її розвитку.*
- *Результатом управлінської праці є скоординована діяльність виробничого персоналу, а опосередковано — фінансово-економічні показники виробничо-господарської діяльності організації.*

- 3. Підвищені кваліфікаційні вимоги до керівників та фахівців управління.
- 4. Особлива значущість якості управлінської праці.
- 5. Мобільний характер та розгорнуті просторові межі.
- 6. Різноманітність операцій та процедур, що відрізняються характером трудових процесів
- 7. Творчий характер управлінської праці.
- 8. Підвищений рівень самостійності у прийнятті рішень.

У системі державної статистики працівників управління прийнято називати **службовцями**. За посадовими ознаками працівників управління класифікують на: керівників, спеціалістів, інших службовців (інших працівників управління).

- Керівник — особа, яка очолює організацію, її структурно відокремлений виробничий або функціональний підрозділ і наділена повноваженнями приймати рішення щодо розпорядження виділеними йому матеріальними, фінансовими, трудовими ресурсами.

Відповідно до повноважень і кола обов'язків керівників поділяють на:

- лінійних,
- функціональних,

За рівнями управління виокремлюють.

- Керівники низового рівня (керівники першого рівня, операційні керівники)
- Керівники середнього рівня.
- Керівники вищого рівня.

- **Спеціалісти.** До їх обов'язків належать планування, нормування, підготовка інформації для прийняття управлінських рішень, облік та ін. Їх класифікують за функціями управління (економіст, бухгалтер, юрист).

За посадовою класифікацією спеціалістів поділяють на

- провідних,
- старших,
- I категорії.

- **Інші службовці (працівники управління).** Їх класифікують за операціями, які вони виконують у процесі управління. Зайняті первинним обліком, обробленням документів, передаванням і оформленням інформації, розрахунково-обчислювальними роботами.